v rozhodnutích svých vždycky jediným pramenem správného vykládání zákona, ale byl by také nabyl jiného rozhledu po sporných otázkách a byl by mohl pojmy vykládati právnicky a jasně. Na př. hned při výkladu na § 1. tvrdí se, že »právo honeb. je výhradným a samostatným nárokem, který opravňuje loviti, zabíjeti a přivlastniti si zvěř«; obsahem práva honitby není přece jen výhradné právo okupační, nýbrž také právo k hájení (hájemství) zvěře — definice kulhá obsahově i terminologicky. Právě v odst. před tím pak tvrdí se, že »právo hon. není nějakým zvláštním samostatným právem, nýbrž jest přímým důsledkem vlastnictví pozemkového« a při výkladu na § 14. čte se, že právo hon. držiteli pozemku příslušející může se prodati nebo pronajmouti, ale prý jen »jednou pro vždy« a pak prý tu je »jakési servitutní právo hon.«. Pro právnické usuzování platí: buď je právo hon. samostatným realním právem zvláštního druhu, a pak není překážky, proč by se nedalo zciziti a pronajmouti na dobu určitou nebo neurčitou odděleně od pozemku, aneb samostatným právem není.[1]) lpí na pozemku a pak může býti pronajato a zcizeno jen s pozemkem a zase na dobu libovolnou; proč by se tak mělo státi na vždy, nelze nahlédnouti. A takto o jiném ještě více byl by se vykladatel poučil, kdyby nebyl theorie zcela opomenul; nikdo sice na něm nežádá, aby si byl opatřil kde jakou rozpravu z oboru práva honitby, avšak tolik přece možno připomenouti, že i v Čechách vydávají se vědecké spisy na to, aby jich bylo užíváno. *řk.*

Přehled časopisů za r. 1902.

I. Z politické filosofie a všeobecné státoprávní nauky: *Bráf A.*, Listy polit. kacíře, podrobuje revisi české směry politické posledních let a jejich programy s hlediska státoprávního a národohospodářského, se zřetelem k požadavkům moderní správy *(Pol. knih. Hl. Nár.)*. — O parlamentárním způsobu vlády rozepsal se *Jellinek*. Podnět zavdalo mu ustanovení čl. 64. nové ústavy Spoj. Států Australských, že totiž nikdo nemůže býti déle než 3 měs. státním ministrem, není-li zároveň členem jedné z obou parlamentních sněmoven, nebo nestane-li se jím. Také v Anglii ministři musí býti členy parlamentu, avšak zde není zákonného ustanovení, že by král byl nucen rádce své si z parlamentu vyvoliti; austr. ústava přináší novum, obmezujíc značně právní moc guvernéra korunu zastupujícího při volbě ministrův. V Anglii děje se tak jen proto, že tam vláda mimo finanční zákony a některá podřízená opatření nemá sama iniciativy a rádcové koruny o sobě neměli by přístupu do parlamentu — kdežto dle ústav kontinentálních ministři mají všude přístup k sněmovnám, a vláda má vždy právo iniciativy, ať členové její parlamentu náležejí čili nic; ano jsou tu i ministři, kteří jsou docela z členství parlamentu vyloučeni: tak ministr vojenství bývá vždy aktivním vojákem. Také není v parl. angl. onoho rozdrobení na frakce, jako v parl. kontinentálních; parlamentarism anglic. spočívá na existenci jednotlivých, pevně uzavřených, k vládě schopných a hotových stran, kdežto jinde každý vůdce chce míti svou vlastní stranu — proto je tu začasté tak těžko

[1]) Nál. správ. dv. soud. Budw. 1532., Randovo Pr. vlast. p. 69. pozn. 5. *c*).

sestaviti parlamentarní kabinet, a proto tu také změna kabinetu nemusí ještě znamenati změnu politiky. Austr. zákon sice také uznává možnost vlády mimoparlamentní po lhůtu 3 měs., bezpochyby však jen proto, aby ministrovi, jenž dle angl. volebního práva jmenováním ztratil mandát, umožněno bylo, setrvati v úřadu do opětné volby. Zákonné vytknutí parl. vlády je však nepraktickým a může býti pramenem mnohých budoucích konfliktů, neboť pokus uzavříti v tuhé formy to, co má býti ponecháno volnému přizpůsobení se politických sil a stálému rozvoji sil společenských, nemůže míti trvalé praktické ceny; právě na Americe je viděti, že přes znění ústavy, která chtěla provésti úplné oddělení mocí a zcela z kongresu vyloučila státní sekretáře presidentovy, přece faktickými poměry tam byla opět zavedena nutná souvislost legislativy a exekutivy, i přirozený styk sekretářů s parlament. výbory. Moudrost angl. stát. práva stojí výše, než litera zákona australského. *(N. Fr. Pr.*, září.) — O úpadku současného parlamentarismu, jakožto zjevu socialním, psal historik *Lamprecht (N. Fr. Pr.*, bř.). — *Žmavc*, v rozpravě o theorii měny a jejím poměru k hospodářské a státovědecké nauce u *Aristotela*, dotýká se názorů jeho o podstatě státu *(Z. f. ges. Stsw.)*. — Právněfilosofická studie *Pfenningerova* o pojmu práva a jeho užívání v právu mezinár. podrobuje rozboru též otázky státovědecké o smlouvách státních, o subj. právech věř. a o podstatě státu; v kritice *Bindingovy* theorie norem a theorie sjednocení možno nalézti podrobný výklad těchto učení a jich vývoje za posledních let. Zmínky zasluhuje, jak spis. odůvodňuje právní osobnost mezinár. státního společenství, hledě oživiti nauku o jakési civitas maxima *(A. f. ö. R.)*. — Nauky o smlouvě společenské dotýká se *Dereux* v úvaze o současném práv. pojetí smlouvy i jejím významu social. *(Rev. crit. d. l. lég.)*. — *Butler*: Natural rights. *(Am. Law. R.)*

Zajímavou otázkou pro theorii státoprávní zabývá se *Gleitsmann*, Vereinbarung und Gesammtakt. Praxe užívá výrazu: sjednocení (souhlas) bez přesného označení, a také theorie teprv od *Bindingova* spisu o založení něm. říše počala se náhle starati o jeho právní význam. *B.* utvořil totiž kategorii právních jednání, ve kterou zahrnul všechny případy, v nichž je potřebí více projevů vůle obsahově stejných k způsobení téhož právního výsledku (j. při kollegialních rozsudcích, usneseních komor, společném výkonu práva zákonodárného a nařizovacího, založení říše něm.), i postavil tuto kategorii jako novou skupinu vícestranných právních jednání vedle smluv, t. j. vedle práv. jednání majících prý základ v prohlášení vůle různého obsahu: smlouva působí prý jen vázanost vůle, nikoli společnou vůli, sjednocení vůle (Willenseinigung, Gemeinwille); právnicky účinným je při nové kategorii sjednocení vůle a zavazuje všechny k společ. jednání nebo jednoho k jednání za všechny: smlouva naproti tomu jen jednoho nebo oba k činnostem různého obsahu. Též *Jellinek* přijal pro svoji konstrukci veřejných práv subj. celkem theorii *Bind.*, definuje sjednocení jako vznik jednotného, právně závažného prohlášení vůle z více individuelních volních činností všude, kde více vůlí oddělených o sobě by právní moci nemělo. Sjednocení nejsou povahou svou smlouvami, ježto netvoří ius intra partes, nýbrž ius supra partes, t. j. dávají výraz společ. právnímu přesvědčení; nejsou práv. jednání oboustranná, nýbrž prohlášení

společná. Současně vystoupil *Kuntze*,[1]) jenž stejně jako předešlí uznává, že jsou vícestranná práv. jednání, která nejsou smlouvami a má taktéž na mysli případy, kde více vůlí způsobí práv. účinek bez podkladu smlouvy, i zove práv. jednání taková akty úhrnnými (celkovými); neklade však důraz na povstávající společ. vůli, na souhlas nebo sjednocení, nýbrž za podstatné prohlašuje právě společ. jednání súčastněných, spojené jednání více osob, které od smlouvy se liší zevně svou pluralistickou povahou, vnitřně pak tím, že tu je rovnost zájmův, při smlouvě však různost jich, a dále, že při smlouvě nastupuje obmezení svobody od smlouvy odstoupiti, moment aktu úhrnnému cizí. Nauku o sjednocení pokusil se sestaviti *Anschütz*, opíraje se o správní judikaturu zvl. pruskou. Naproti theoriím těmto vychází *Gl.* z názoru pandektistů *Dernburga* a *Windscheida* a dospívá k úsudku, že ve všech skupinách, pro něž se dělení ono přijímá, mimo případy, kde nejsou pravé smlouvy (což je rozhodnouti dle jednotl. okolností), vyskytují se samostatná, právní platností na sobě nezávislá prohlášení jednotl. vůlí, která se pohybují jen ve své vlastní sféře právní a spadají do kategorie jednostr. jednání právních; do právní souvislosti uvedeny jsou jen proto, že právní řád pouze na jejich všech současnou existenci připojuje účinek hospodářsky jednotný; každý případ poskytuje tedy složitý skutkový základ, avšak nikoli právnickou skutečnost, právní jednání; právním jednáním je vždy jen jednotlivé prohlášení vůle a vůle společná je jen výrazem pro objevení se počtu souhlasných vůlí jednotlivých. Spíše lze říci, že nyní vystupuje více jednostranných prohlášení vůle, než v dřívějších poměrech právních. (*Verw.-Arch.*)

Studie k pojmu státu uveřejňuje *Affolter*. Vychází též ze známé *Gierkovy* nauky, že všechny společenské svazky vyšší i nižší v pojmově podstatných vlastnostech jsou si rovny, jevíce se jako skupina lidí organisovaná a pomocí orgánů činná. Organism lidských svazkův existuje v tom smyslu, že představy určitého množství lidí, jakož určitých skutečností a dějů, docházejí k jednotnému vytvoření potřebnou formou myšlení, totiž formou organismu. Charakteristickým je pro org. poměr podřízenosti a nadřízenosti; předpokládá příslušnost údův, kteráž práv. poměry dochází výrazu. Organismem pouze právně organisovaným je korporace, jejíž podstatou je organisované množství a jež stává se subjektem právním na zákl. práv. řádu, nespadá však v jedno s majetkovými pojmy nadací, které nejsou právními organismy; ovšem korporace může si založiti nadaci: tak její pokladna stává se subjektem práv a povinností proti členům. Účelem organisace liší se stát od jiných, na území jsoucích organis. svazkův osob; účel je podstatnou částí definice státu. Pro práv. pojetí zavrhuje *A.* pojmy panství, moci a síly; právn. pojmem je jen organism, společenství, ježto jen tu vztahy podřízenosti a nadřízenosti dojdou výrazu. Stát není osobností po právu vlastním (dle *Labanda* a *Gerbera*), nýbrž

[1]) Der Gesammtakt, ein neuer Rechtsbegriff (Festg. für *O. Müller* 1892, p. 37. a 47 sq.): Der Gesammtakt ist ein Rechtsgesch., sei es ein einseitiges oder ein zweiseitiges. Er ist ein Zusammen- oder Nebeneinanderhandeln Mehrerer zur Erzielung einer einheitlichen Rechtswirkung im Verhältniss zu Dritten, um ein Rechtsg. Dritten gegenüber oder mit Dritten zu Stande zu bringen, welches nur durch Mitwirkung dieser Mehreren zu Stande kommt.

proto, že je subjektem práva mezinár. Protože stát není přesně vymezeným právnickým pojmem, není též možným právn. rozdíl mezi ním a obcemi; rozdíl takový je pouze historicko-politickým. Právn. osobou zůstane jen společenství. Dílčí státy spol. státu jsou státy jen potud, pokud jsou subjekty mezin. práva. (*A. f. ö. R.*) — O theorii nabytých práv referuje *Schücking*; líčí vývoj nauky od *Iheringa* do *Jellinka* a míní, že dle dneš. stavu pojem nabytých práv spadá v jedno s pojmem práv subj., jak již *Savigny* byl ukazoval, ježto se seznalo, že jednak subj. práva pocházející z abstraktních norem zasluhují téže ochrany jako práva spočívající na zvl. práv. důvodu, jednak však, že práva reflexní a t zv. práva svobody nejsou právy; s troskami práva přiroz. padl názor, že jsou práva, která by byla nepřístupna působení stát. moci. (*D. Jur. Z.*) — *Miceli:* Le quorum dans les assemblées politiques. (*R. d. dr. pub.*) — *Presutti:* I sistemi di scrutinio ed i partiti politici. (*Ar. giurid.*) — *Bonfante*: Comment le dr. publ. et le dr. privé se sont différenciés à Rome? (*R. gén. d. dr.*) — *Saleilles:* École historique et dr. naturel. (*R. trim. d. dr. civ.*) — *Arminjon:* Nationalité des personnes morales. (*R. d. dr. int.*)

Studie o nauce *Macchiavelliho* píše *Menzel*; odporuje rozšířenému mínění, že by *M.* byl býval pouhým reproducentem státovědeckých názorů starověku; tak mezi *Polybiovým* učením o smíšené formě vlády a mezi názory *M.* je podobnost jen zdánlivá; i proslulé místo v 1. kap., že všechny státy, všechny moci, které kdy nad lidmi panovaly, byly a jsou buď republikánskými nebo monarchickými, ukazuje, že *M.* nepřijal řecké nauky o dělení mocí. Mimo to již odděloval státní nauku od náboženství, což je produktem teprve renaissance. Oceňuje se tu dále vliv *M.-ův* na *Spinozu*, a správně je vytčeno, že *M.* byl sice liberálem, v dobrém i špatném slova smyslu, že dle panujícího mínění byl sice přívržencem republiky, že však v pravdě byl více zastancem domu Medici, než snad jednotného státu ital., jak by jej zvl. novější něm. literatura u srovnání s *Bismarckem* chtěla líčiti. Nejednalo se mu o osvobození Italie, ale o dosažení vlády a annexe území; a jestli zločinů polit. právě nedoporučoval, aspoň jich nehaněl; že by knihou svou byl chtěl lid varovati, jak *Rousseau* za to měl, historicky nedá se dokázati. (*Grünh. Z.*) — *O Jellinkově* Všeob. Státovědě referuje *Tezner*, obraceje se zvl. proti jeho methodě a theorii o průměrných typech; vytýká mu, že přeceňuje stupeň obecné platnosti výtěžků vš. státovědy a její induktivní význam, ač jinak od dřívějších svých prací se byl odchýlil. Stále ještě přikládá typům, státní naukou určeným, význam průměr. typů státních zjevův. Všeob. pozorování podstaty státu však spočívá i dnes jen na fragmentárním kolísavém vědění o konkretních zjevech státních, a čím více vědění bylo rozmnožováno, vzrůstal také počet indukčních skutečností ve významu dosud nepochopených, a čím více pokračuje bádání o jednotlivinách, tím zjevnější je možnost všeobecné v pravdě induktivní státovědy. Typy spočívají jen na zběžných vědomostech induktivních; správnými mohou býti jen za předpokladu úplnosti a spolehlivosti materiálu positivně-právního, jim v základ položeného. Vš. st., nemohouc vyčerpati bohatství zjevů státních, obmezuje se na vypočítávání odlišných znaků, mezitím co si klade za úkol líčiti typy logicky ustálené; zabývajíc se vývojem stát. idey, béře ze skutečnosti jen to, co se jí zdá příhodným; může pak

tedy podati spíše jistou direktivu do budoucnosti, než vylíčení stavu přítomného. (*Ann. d. deut. R.*) — *Rowe:* The political and legal aspects of change of sovereignty. (*Amer. L. Regist.*) — *Fenélon* and his critics. (*Quart. R.*) — O společenské filosofii *Stammlerově*, jmenovitě o jeho theorii socialního monismu uvažuje *Spann.* (*Z. f. d. g. Sw.*) — K výkonu práv stát. výsosti vztahuje se čl. *Challandův* o užívání cizozem. zákonů u soud. úřadů rus. (*A f. ö. R.*)

II. Z positivního ústavního práva cizích států: Brunšvickou otázkou regentskou obírá se *Francke*, hledě na ni se stanoviska nynějšímu stavu příznivého; zásadní otázka je, je-li regent, ustanovený stát. zákonem z r. 1879 na místě vévody z Cumberlandu, jenž z důvodů politic. nebyl k vládě připuštěn, pouhým zástupcem zeměpánovým a tedy i jeho poddaným, nebo je-li stát. orgánem zemským, jehož oprávnění plyne z ústavy. (*A. f. ö. R.*) — *Preuss:* Gesch. d. Bestätigungsrechtes in Preussen. (*Preuss. Jahr.*) — *Hübler* jedná o zeměpanském právu rozlučování sňatků dle hessenského dom. velkovév. zákona; je-li velkovévoda hes., na základě oprávnění jemu jako zeměpánu příslušejícího, též oprávněn svůj vlastní sňatek rozloučiti, to prý záleží na tom, je-li zeměpan. rozhodnutí dispensí nebo privilegiem, aneb je-li úkonem soudnictví; v tomto případě je odpověď záp., protože ve vlastní při nemůže zeměp. býti soudcem, v onom kladná, protože zeměp. může i své záležitosti práv. předpisy normovati jako cizí. *Stölzel* má sice též za to, že dynastická práva zvláštní ruší obč. právo; avšak tvrdí, že právo rozloučení je odstraněno, protože nebylo právem zvl., nýbrž spočívalo na obec. předpisech a žádné rodině vys. šlechty nebylo dáno právo, býti rozloučenu jen zeměp. aktem. *Schulte* praví, že rozhoduje jen obč. z. a že zeměp. právo rozluky náleží minulosti. (*D. Jur. Z.*) — O právu rovnorodosti v rodinách něm. vysoké šlechty uveřejňuje rozpravu *Hauptmann*; důvodem principu rovnorod. ve vys. šlechtě bylo dle něho staré právní pravidlo, že ve střed. byly zapovězeny sňatky mezi svobodnými a nesvobodnými; dle toho lze též zásadu onu předpokládati jen u těch rodin, které ve střed. náležely k starosvobodným (semperfrei), nikoli však u četných rodin dnešní vys. šlechty, které byly tehdáž ministeriály a tudíž nesvobodnými. Titul knížecí není ve spojení nijakém s princ. rovnorodosti, rozhoduje jedině původ rodu. (*A. f. ö. R.*) — *Arndt:* D. Entziehung v. Titeln, Orden, Ämtern u. Ehren i. Vltgswege. (*D. Recht.*) — Výsostným vojenským právem Bavorska zabývá se *Francke* v čl. o výkladu versaillesské sml. mezi severoněm. býv. spolkem a králem bav. z 23. list. 1870, a hájí existenci bavor. senátu při nejv. voj. říš. soudu jako právo vyplývající ze samostatného vojenství bavor. (*A. f. ö. R.*) — *Arndt*: D. Rechtscharak. d. deut. Heers. (*Pr. Jahr.*) — O právu nepřesaditelnosti soudcovské dle něm. pr. ř. jedná *Werle*; soudcové mohou totiž jen z určitých zák. důvodů na základě nálezu soudcovského se zachováním předepsaných forem býti přesazeni. Pochybno, může-li soudce býti přesazen na místo nesoudcovské. Dále jedná se o oprávnění soudcově zkoumati platnost zák. a nař. dle práva prus., bavor., bad. a hess.; něm. říš. ústava neustanovila ničeho, i zůstaly v platnosti předpisy zem., dle nichž většinou soudcové jsou oprávněni zkoumati, zda nařízení jest zákonné, t. j. je-li založeno v kompetenci orgánu je vydávajícího, a zda jeho materialný obsah je ve shodě s panujícími zákony; pouze dle

ústavy prus. a těch států, které její zásady přejaly, obmezuje se zkoumací právo soudů na otázku, zda splněny jsou formálné náležitosti publikace. (*A. f. ö. R.*) — O nepřesaditelnosti soudcovské též *Hoffmann.* (*D. Jur. Z.*) — Náboženské vychování dětí v říši něm. má za předmět čl. *Geiglův.* (*A. f. ö. R.*)

K návrhu cel. něm. předlohy poznamenává se stránky státoprávní *Laband*, že dle ústavy je nepřípustno, aby, jak se děje, z výnosu celního a určitých říš. dávek daňových byly přebytečné obnosy děleny mezi jednotlivé spol. státy a toto dělení označováno v rozpočtu jako výdaj. Výnos oněch fin. pramenů má býti upotřeben jedině k výdajům říš., odvádění části výtěžku zpět do pokladny jednot. států odporuje jednak finančně právnímu principu ústavy, jenž je reflexem rozdělení kompetence mezi říší a státy, jednak však působí kolísání položek příjmových v rozpočtech státních za jednotl. let, a říše musí napříště řádné a trvalé výdaje krýti jen z povolených matrikularních příspěvkův kteréž jsou nejnespravedlivější formou rozdělení břemene finančního, stihajíce dle téhož měřítka státy bohaté a chudé; ani federalistická tendence v pravdě nemá účinku, ježto říše musí pak zvyšovati matr. příspěvky, a státy se svými dosti omezenými prameny příjmů jsou buď nuceny zvyšovati daně nebo dělati dluhy. (*D. J. Z.*). — *Kohler*: Rechte der deutsch. Schutzgebiete. (*Z. f. vergl. Rechtsw.*) — O státopráv. postavení říš. železnic něm. uvažuje *Rosenberg*; jde tu o to, že říš. fiskus stal se podnikatelem železnič. vozby v Elsas.-Lotar., při čemž vláda zemská nemá nejmenšího vlivu ani podílu na užitku a výtěžku. (*An. d. d. R.*) — O poměru Luxemburska k říši něm. ve věcech fin. čl. *Schmauserův* (*A. d. d. R.*). — *Deybeck* jedná o práv. zásadách, dle nichž bývá upraven rozpočet v mod. stát. hospodářství, o kontrole jejich provádění a o jejich kodifikaci, hlavně po str. finančně-vědecké (*Grünh. Z.*). — V rozpravě o ručení za viny osob právn. konstatuje *Lenel*, že judikatura stále rozšiřuje nejen ručení státu a svazků komunalních, nýbrž i pojem orgánu na nejnižší zřízence; tam kde toto nevystačí, finguje též zavinění osoby práv. samé, t. j. jejích vyšš. úřadův, jakoby se musily starati o každou služební záležitost; uvážiti má se jen, kteří úředníci jsou ústavně povolanými zástupci státu. (*D. J. Z.*) — *Lehmann*: Z. Lehre v. d. autonomen Strafr. öf.-rechtlicher Verbände. *Arndt*: Ueb. einig. staatsrechtl. Frag. d. Strafprocess. (*Z. f. d. g. Strafrw.*) — *Leist*: D. Strafgew. mod. Vereine. *Preuss*: Ueb. Organpersönlichkeit (*Jhrb. f. Gtzgbg.*) — *Schlossmann*: Organ u. Stellvertreter. *Preuss*: Stellvertrtg od. Organschaft? (*Ih. Jah.*) — Postavením orgánu, jmenovitě poměrem podřízenosti, zabývá se *Bauer* v čl. o právních mezích poslušnosti a o zodpovědnosti za jednání na rozkaz předsevzatá. (*A d. d. R.*) — *Duguit*: Le mandat de dr. public et la théor. jurid. de l'organe (*R. gén. d. dr.*). — *Walz*: Ueb. d. Entschädiggspfl. bei rechtsmäs. Ausüb. d. Staatsgew., dle pr. bad. (*Z. f. bad. Vtg.*) — *Thompson*: Power of t. general government to protect its officers a. to control anarchy. *John*: T. independence of t. judiciary. (*Am. L. Rev.*) — *Salmond*: Citizenship a. allegiance. *Jenks*: T. story of t. Habeas Corpus. (*T. Law Quart. R.*)

O podílu stavů na zákonodár. v Prusku v l. 1823—48 jedná *Arndt*, hledě ku kompetenci jejich v jednotl. otázkách. (*A. f. ö. R.*) — *Rachfahl*:

D. dualistische Ständestaat in Deutsch., obrací se proti výkladům *Tezzne-rovým* ve spisu: Technik u. Geist des ständischmonarch. Staats-R. (*Jah. f. Gsgbg.*) — Právo platné pro volby poslanců do druhé komory v Sasku vykládá *König*, probíraje posit. náležitosti práva voleb., právo hlasovací, volitelnost, říz. volební, listiny voličské a zkoumání voleb, kteréž děje se komorou jako ve všech státech něm. (*A. f. ö. R.*) — *Renard:* Le referendum et le dr. d'initiative en Suisse. (*R. pol. et parl.*) — *Walz:* Ueb. d. Prüfung der parl. Wahlen. (*Z. f. bad. V.*) — *Rosenberg:* D. Bundesrat. (*Pr. Jah.*) — *Lely:* Our acts of parliament, pronáší některé návrhy týkající se přehledné kodifikace angl. parl. usnesení. (*L. Mag. a. R.*) — *Arndt* vystupuje znovu s dřívějším svým názorem, že legislaturní perioda říš. sněmu něm. nemá se čítati ode dne všeob. voleb, nýbrž teprve od prvého sestoupení se sněmu. Naproti tomu *Laband* v souhlasu s panujícím míněním dovozuje, že pro přijetí prvého názoru není v ústavním posit. právu opory, a výklad, že legisl. období počíná dnem všeob. voleb, že shoduje se s pravým pojmem legis. období jakožto maximalní doby, po kterou trvá členství sněmovní. (*D. Jur. Z.*) — Otázkami práva parlamentního, a to změnou počtu posl. k usnášení potřebného, trváním legislatur, období a omezením práva v parlamentu mluviti, zabývá se dle jedn. ř. něm. a jiných států *Müller*. O kontrole rozpočtu říšského podává zprávu *Thrän*, hledě předem k techn. stránce. (*A. d. d. R.*) — Přijetí celní předlohy v něm. říš. sněmu a hlasování o všech jejích článcích najednou zavdalo podnět *Labandovi* k úvaze o jedn. ř. sněmu a o přípustnosti onoho hlasování. Jednací ř. říš. sněmu něm. není částí ústavy, i může býti měněn usnesením absolutní většiny, pokud se usnesení nedotýká těch ustanovení, která o způsobu projednávání obsahuje ústava říšská (o veřejnosti jednání,[1]) o usnášení se, o počtu členů potřebném k platnosti usnesení). Měla tedy majorita k změně jedn. ř. právo; avšak nepoužila svého práva, jak měla, nýbrž vyložila čl. 19. jedn. ř. způsobem nesprávně extensivním; čl. tento ustanovuje, že usnesením sněmu ř. může býti pořad jednotlivých článků v poradu vzatých změněn, a že dále taktéž diskusse o více článcích může býti spojena nebo zase oddělena, jedná-li se o různé návrhy na změnu k témuž čl. podané. Ježto jedn. ř. zde o hlasování nezmiňuje se, bylo jednání sněm. většiny nesprávným, neboť pak platilo ustanovení jedn. ř., že o každém čl. projednávaném zvláště je hlasovati. V dalším zabývá se výkladem jedn. ř., oprávněním předsedy jej vykládati, návrhem na omezení doby mluviti, jehož přijetí má za zcela odporující podstatě parlamentarismu, a předpisy o vedení záležitostí sněm., zvl. chronickou nezpůsobilostí sněmovny usnášeti se, proti níž jedn. ř. marně hledá pomoci. (*D. J. Z.*) Na předchozí čl. odpověděl *Bornhak* (člen konservat. strany něm.), háje usnesení sněmovní majority proti formalistickému prý výkladu jedn. ř. dle litery. (*Kreuzztg., pros.*) — *Clain*: Unwritten constitutions in t. Un. States. (*Harw. L. R.*) — Přehled americ. veřejného vl.

[1]) Známo, že ustanovení toto bylo porušeno při projednávání t. zv. Lex Heinze na zákl. čl. 36. jedn. ř., jenž ústavě v tomto odporuje a je tedy formalně neplatným. Kdyby tehdy bylo došlo k usnesení, bylo by rovněž bývalo bez právní platnosti.

ústavního práva napsal *Bouvier* dle spisů *Wilsonova* a *Bryceova*[1]); první je známý přívrženec parlam. vlády v Americe a chce ji míti uskutečněnu ve všemocnosti kongressu a v pokračující centralisaci pod suverenitou kongressu, druhý považuje Ameriku za nejdokonalejší republiku, za republiku z republik, za národ států místo jednotlivcův. (*R. cr. d. l. jur.*) — Dle spisů *B*-ových píše též *Strahan* ve čl. Sovereignty a. law stručně o státní moci a právu zákonodárném i o poměru mezi nimi v Anglii a Am. (*L. Mag. a. R.*)

Příspěvek k povaze angl. samosprávy podává *Hatschek* v kritice *Redlichovy* knihy Engl. Lokalvltg.[2]) Právem vytýká spisu naprostý nedostatek právnického pojetí, i to, že líčení je obmezeno na pouhou formu místní správy bez výkladu materialního práva správního, z větší části tedy na organisaci úřadův. Dále namítá, že v odd hist. vsunul *R.* bezdůvodně působení *Benthama*[3]) a *Milla*, kterým jako heroům dějin přiřkl veškeren vliv na správní reformy od r. 1834—84 takovým způsobem, že by veškera téměř správa byla provedením jejich theoretických názorů, ačkoli právě reformy správní, zaváděné namnoze jako koncesse panujících stran pro popularitu jejich u lidu, ukazují jiného ducha, než zásady obou filosofův. Lze-li vůbec o demokratisaci správy mluviti, jedná se jen o demokratisaci (vl. postupné rozšiřování) práva volebního, avšak nikoli, jak *R* tvrdí, ve významu totožném s všeob. právem hlas., neboť t. zv. household-franchise stále znamená kvalifikaci voličskou, nikoli všeob. právo hlas. S rozšířením práva voleb. však byl konec celé lidovosti. Právě tak je nesprávno viděti v novodobé angl. správě praktickou socialní politiku; v tom dal se *R.* úplně ovládnouti jednostranným hlediskem známé *Fabian*-Society a jejího vůdce *Webba*, hledaje ve všech zařízeních cíle vědomou soc. politiku a směsuje lehko to, co býti má, s tím co jest. Mimo četné nesprávnosti věcné v odd. hist. i dogm. je zásadní chybou spisu ohromné přecenění angl. samosprávy, která pozůstává vlastně jen v právu samostatné organisace, v kontrolovaném oprávnění vydávati nařízení v oboru policie bezpečnostní a v omezené správě jmění, kdežto nade vším jiným bdí silná moc centralní; ani komunalní svazky nejsou právnic. osobami, nýbrž toliko jejich rady, jejich orgány; jejich vůle nedochází výrazu jako subjektivní právo svazku, nýbrž pouze přesným plněním objektivného práva, při čemž se orgány držeti musí v mezích svých zákonně určených kompetencí. Význam *Gneistův* nejen že *R.* nepochopil ze stránky právně-historické a zapomněl na souvislost theorie jeho s ovzduším pruským, kde *G.* hledal v Anglii namnoze to, co v Prusku chybělo, nýbrž chtěje jej opravovati bez dostatečného základu práva positivního, napsal přehnanou utopii socialně-politickou (*Krit. Viertjschft.*) — *Lecarpentier:* Le nouveau gouvernement local de l'Irlande. (*Ann. d. sc. pol.*).

[1]) *B.*, professor v Oxfordu, napsal spis o americké republice, kterýž vedle spisů právn. klassika amerického *Cooleyho*, řadí se k nejlepším dílům literatury světové. Prakticky objevil se jeho veliký vliv v poslední době při sdělání ústavy Spoj. Států Australských.

[2]) Sborník II. 419 sl. Příznivý referát podal *Schäffle* v Z. f. d. ges. Stswis. p. 753.

[3]) O významu Benthamově se stanoviska právnického v. *F. C. Montague*: Bentham, A fragment on gevornment, Oxford 1891, p. 21.—58.

III. Z ústavního práva mocnářství rak.-uher.

1. *Obec a vyšší svazky komunalní:* O potřebě revise zřízení obec., hlavně po stránce jazykové, zmiňuje se *Podolák*; obec. práva týká se též čl. o organisaci čes. samosprávy, jenž mimo jiné oprav. návrhy žádá za vydání úplné sbírky zákonů platných v oboru samospr. obec., okr. a zem. (*V. sam.*). — Obecní svazek v ohledu osobním mají za předmět: čl. *Uhlířův* o domov. právu úředníkův obecních, který hájí mínění, že úřed. a zřízenci obec. definitivně ustanovení nabývají dom. práva v obci bez rozdílu zaměstnání, tedy i tehdy, jsou-li ustanoveni pouze k správě soukr. jmění obecního, a dále čl. o domov. právu vdov. (Sam. O.). — *Müller:* Das oest. Staatsbürgerr. u. Heimatr (*Blät. f. adm. Pr.*) — Na orgány správy obecní vztahují se: čl. *Harmachův* (k jub. naší samosprávy), jenž opakuje nejprve souhrn poznatků o podstatě rak. samosprávy, jak byly formulovány prof. B. Riegrem a Bráfem, načež žádá, aby sam. úř. se stal skutečným veřejnoprávným, ze zákona zodpovědným orgánem správním. Dále: osnova zák. o úpravě služeb. poměrů úřed. při okres. výborech; čl. *Uhlířův* o úpravě služ. poměrů samospr. úředníků, i jiné dva čl. o témž předmětu (*S. O.*). — Zvýšených požadavků kvalifikačních pro dosažení úřadu samospr. týká se čl. o úpravě poměrů sam. úř.; ze snahy této vzešel i návrh na pořádání veřejnopr. kursu pro sam. úř. (*V. S.*). O veř.-pr. kursu uvažuje také *Uhlíř* (*S. O.*). — *Onciul* jedná o pensijních nárocích zřízencův obec. (*Jur. Bl.*) — O doplňovací volbě do obec. představenstva píše *V. P.* souhlasně dle Obec. ústavy Pražákovy, že nově zvolený člen předst. nastupuje na místo uprázdněné (*S. O.*). — Působností obce zabývají se: předn. *Schwarzova* o samostat. působ. obcí a příspěvek *Rejmarův* o příslušnosti obce k povolování a provádění dobrov. dražby věcí mov. (*S. O.*). Sem též náleží výklad předpisův o dražbě dobr. věcí mov. (*V. S.*). — O trestní pravomocnosti obce: *Hofmann* pojednává o ustanoveních, obsažených ve mnohých statutech městských, že nálezy trest. mají býti vyneseny kollegialně; ukazuje, že nynější stav tohoto řízení, při němž rozhoduje se na základě elaborátu referentova, je v neshodě s moderními zásadami vykonávání pravomoci trest. a přeje si odkázání trest. věcí jedinému, odborně kvalifikovanému úředníku, rozhodujícímu na základě bezprostředního řízení. *Pöschl* souhlasí v celku s předešlým, vidí však v kollegialním řízení záruku proti moci policejní; podává vývoj trest. pravomoci obecní od 1849 a opakuje dávno nalehavý požadavek kodifikace materialního trest. práva polic. (*Ö. Z. f. Vltg.*) — K hospodářské činnosti obce vztahují se: čl. *Hruškův* o obec. silnicích a cestách (*V. S.*) — Čl. *Uhlířův* podává kritiku osnovy instrukce k provedení zák. o dohledu nad hospodářstvím v lesích obec. (*V. S.*) — Správy jmění obec. a zodpovědnosti úřed. týká se čl. o kontrole jmění a revisi účtův úřadů samosp. (*V. S.*) — K působnosti obec. v oboru policie tržní náleží čl. o řádech tržních (*V. S.*). — O řádu jatečnímu tamtéž. — Dohledací právo k obcím je předmětem čl. *Uhlířova* o tom, které ministerstvo je příslušno rozhodovati o otázce, zda obec k výkonu v působnosti přenesené je povinna neb nikoli; zastává, že příslušným je jen ministr vnitra, nikoli min. odborný (*S. O.*). — Soustavný přehled působnosti okres. zastupitelstev a to ve věcech obec., čeled.,

staveb., zeměd., zdravot., škol podává *Uhlíř.* Ve čl.: Na obranu okres. zastupitelstev proti výtkám, činěným v odborné literatuře, vystupuje pisatel proti přesvědčení theorie o významu okres. zast. pro moderní samosprávu nikterak zásadném, věcně vesměs s důvody, které se dají uplatniti pro každý komunalní svazek; jediným důvodem jeho zůstává skutečně, že okr. zast. jsou schopna dalšího vývoje (*S. O.*). — *Forman* sděluje rozhodnutí spr. s. d., kterým přiznává se stát. správě dohled na způsob, jak zřízeny byly orgány k zastupování okresu povolané; in concr. připouští se stížnosti proti rozhodnutí zastupitelského sboru okresního o připuštění spoluzvolených. (*S. O.*) — Přehled novějších návrhů zřízení krajského podal *B. Rieger;* upozorňuje, že jako státoprávně je důležito dosíci vytknutí zásady, že místodržitelstvo má býti posl. instancí pro záležitosti zem. legislativy, tak nelze však také spatřovati přímou státoprávní újmu v novém zařízení instancí, ve kterém by se i připustila určitá decentralisace uvnitř země, tak že by pak v části agendy šlo odvolání přímo k ministerstvům; nepřesahujeť státopráv. postavení země obor zem. legislativy. Složení kraj. zastupitelstev, jak je navrhováno dle zájmového zastoupení poplatnického, není vhodno, ani zvlášť odůvodněno, ježto jde též o zál. politické, nikoli hospodářské; působnost jejich je stanoviti s ohledem na to, jak by se dalo ulehčiti správní břímě sněmu a zem. výboru, aby sněm stal se plně způsobilým k vlastním úkonům zákonodárným; zmenšení autonomní správy zem. není v souvislosti se státoprávním postavením země, běží tu většinou o úkoly, které obstarává každý větší kom. svazek. Organické spojení kraj. vlád a kr. zastupitelstev má základní význam, protože nelze poskytnouti pravé správní reformy, ani pravé samosprávy bez účastenství laikalních živlů na vykonávání stát. správy (*Pol. kn. Hl. N.*) — Za rozšíření spolupůsobení laického při všeob. úkolech veř. správy přimlouvá se též čl. o příčinách, proč uvázl rozvoj samosprávy u nás, i navrhuje se, dle názorů nauky za posledních let pronesených, zavésti reformy odstraňující nebo zmírňující nynější dualism správy zeměp. a samospr.; ve čl. o snahách po reformě veř. správy podává se přehled hlasův, které o kraj. zřízení pronesli zástupci právní theorie i praxe. (*V. S.*) — K podstatě samosprávy ještě: *Lingg*: D. Grenzen d. Staatsgew. u. d. Selbstvltg. (*Oest. Cent. f. d. j. Pr*)

2. *Ústava zemská:* Historickou ústavou zemskou zabývá se řeč Dr. Bed. prince *z Lobkowicz* o gener. sněmích koruny čes. v době habsburské; resoluce prof. *B. Riegra* mluví mezi jiným o právní konstrukci histor. státu čes., v níž projevoval se taktéž středověký dualism mezi králem a stavy; pokud se jednalo o obor stavovské ústavy zemské, měly země české postavení rovnoprávné, a státní spojení jejich podobalo se spolku států, pouhému svazku mezinárodnímu; pokud však sahal obor neobmezené moci panovnické, vznikal tu spíše svazek státoprávní, mající ráz státu jednotného. (*Pol kn. Hl. N.*) — *Tezner* pokračuje ve svých rozpravách o děj. zeměpan. správ. soudnictví v Rak. od konce 15. do 18. st. V celku nezměnil své názory o ústavě stavovské a poměru moci zeměp. k ní, své mínění o provedení centralisace jednostrannými akty panovnickými v celém území habsb. monarchie již v 1. třetině 16. st., jakož dále své ocenění vlivu zeměp. centralismu na státoprávní postavení jednotlivých územních skupin, jak je projevil ve svých

posledních pracích (o duchu a technice stavov. státu; o cís. titulu rak.); toliko v 1. sv. děj. správ. soud.[1]) ještě lepší mínění o ústavním významu zeměpan úřadů čes. a uher. až do M. Terezie. Také právem mu vytýká sám *Below*, jak zjevně podceňuje obmezení moci panovnické zbylým zřízením stavovským a jak přehnaně přirovnává soustavu stavovských privilegií vždy jen s moderní vypracovanou ústavou representativní a se zřízením parlamentarním (jen aby svoji thesí o povaze monarchicko-stavov. státu udržel). Ukázka toho, z jakých předpokladův odvozeny jsou někde dalekosáhlé důsledky, podává se na p. 653., kde sp., jednaje o vykonávání správní právomoci na Moravě čes. kanceláří dvorskou, praví, že to bylo výsledkem habsb. centralisační politiky, a dále, že státoprávní spojení mezi Čechami a Moravou, jako tak často ve středověku, spočívalo na patrimonialním právním poměru země k nositeli čes. koruny, a protož prý byl vyloučen poměr podřízenosti Moravy Čechám a pozůstával jen naproti králi, nikoli naproti čes. stavům nebo zemi; celý poměr právní je prý ovládnut snahou individualisační. Že sněm čes byl strážcem celistvosti celé koruny čes., že bez jeho přivolení právně žádný statek od koruny zcizen býti nemohl, a že soukromoprávní disposice panovníkovy s územím, o jehož scelení stavové se přičinili, byly pro celou čes. korunu vyloučeny. *T.* doložiti opomenul, a právě tak škrtl bývalý společný inkolat zemí čes. jenž prý »chybí«. K ocenění sebraného jím materialu třeba širšího rozboru. (*Grünh. Zt.*) — O státním právu a zemských financích uveřejnil rozpravu politik pražských Němců, *E. Lingg*. Ukazuje na finanční bídu rak. zemí, které si pomáhají dvojím způsobem: buď přirážkami k daním přímým nebo přirážkou k daním nepřímým. Přirážky k daním nepřímým jsou vlastně jen přikázáním částečného výnosu těchto zeměpanských daní zemím Cesta k odstranění finanční bídy zemí se stanoviska praktické politiky jedině možná je přikázání části výnosu daní státních, t. j. podpora zemské pokladny z prostředků státních; všechny ostatní cesty vyžadují obsáhlé práce zákonodárné, na niž dnes není pomyšlení. Theoreticky však podpora zemských financí přikázáním části výnosu daní zeměp. příčí se právu ústavnímu. Země potřebují stát. podpory proto, že zem. pokladna je obtížena náklady na vlastní úkoly státní, a měl by tedy stát náklady svých úkolů sám přímo nésti a opatřovati a nepřikazovati jich jiným činitelům, které musí pak zvláště honorovati. Stejně je při větších obcích s působností přenesenou; proto má stát úkoly své, které přenesl na obec a zemi, převzíti opět do vlastní správy. Zemím a obcím finančně se ulehčí, a stát rozšíří svůj vliv a obor svého přímého působení. Pisatel projevil tu téhož ducha, jako ve své starší rozpravě o státopr. postavení zemí předlitavských. (*Z. f. Volksw., Soc. u Vltg.*) — *Pilbauer*, jednaje o zemských financích, ukazuje na to, jak práva k samostatným berním zemským, které bylo uznáno dle ústavy únorové, po desetiletí nebylo užito, a jak na místě přirážek a podílů na daních státních, které nás stále více připoutávají k financím státním a tím ke zřízení centralistickému, bylo možno vytvořiti soustavu samostatných daní spotřebních, kdyby země byla

[1]) Die landesfürstl. Verwaltungsrechtspfl. in Oest., 1898, p. 131. a 144. sq., k tomu cf Sbor. I. 210.—213.

různé zdroje spotřebních daní zabrala dříve sama, než tak učinil stát; zajisté měla k tomu již od vydání ústavy totéž právo jako nyní k samostatné zemské dávce pivní Čím více vzrůstají úkoly samosprávy, tím více je se starati o rozmnožení příjmů jejích, a to mohlo se vydatně státi i v rámci ústavy centralistické (*Obz Národoh.*). — Populární osnova přednášky o čes. stát. právu. (*V. sam.*) — Články *Kramářovy* o českém státním právu týkají se zvláště otázky, že státoprávní povaha království českého přes ústavy oktrojované nebyla nikdy formalně zrušena, že panovník je vždy zároveň ještě králem českým, a ježto dosud také český král právně existuje, ačkoli u provozování vlády vystupuje jen jako císař, že také aspoň v tomto směru státoprávní kontinuita nemohla býti porušena. Dynastické (monarchické) právo panovníkovo spočívá na základech historických, které diplom říj. výslovně za právní základ mocnářství prohlásil. (*Nár. L.*, září) — Stručný čl. o oboru působnosti zem. zř (*V. S.*)

3. *Mocnářství celkové i oba dílčí státy:* O nedostatcích rak.-uh. říš. ústavy rozepsal se známý historik *Jindř. Friedjung*. Ústavu samu, jíž zaveden byl dualism říše, má v celku za správnou; jen technika ústavních zákonů je pochybena, neboť obsahují jednak nepraktická ustanovení, jednak vykazují značné mezery, nemajíce ani ustanovení o jedné z nejdůležitějších institucí monarchie, společné minist. radě, kteráž vývojem věcí stala se pravidelným, stálým orgánem, tak že ministr zál. zahran. má i titul předsedy této korporace. Za to však vytvořila ústava prapodivný státoprávní útvar v delegacích, pro něž obdobu bylo by marno hledat v ústavě kteréhokoli feder. státu. Dále není ničeho ustanoveno o územích, jichž monarchie získá po svém rozdvojení a tu prý je hledati příčinu, proč Bosna a Hercegovina jsou ponechávány nominalně pod svrchovaností sultanovou. Nejhorší vadou je, že kvota se musí určovati každých 10 let nově, čímž říše se stala monarchií na výpověď. Žádný federat. stát nepřijal zřízení, že by kvota čas od času nově měla býti stanovena, a svědčí jen o životní síle říše, že toto zákonodárství vydržela. Co bylo r. 1867 státoprávním důmyslem, je nyní technickým přehmatem; i neběží tedy o změnu říš. ústavy v podstatě, nýbrž jen o změnu některých nevhodných a nestálých forem. Delegace je třeba úplně zrušiti, a na jich místo nastoupila by odpovědnost ústř. vlády oběma parlamentům. Rovněž kvotu je tak upraviti, aby na místo určování příspěvku od desetiletí k desetiletí nastoupil stálý klíč kvotní, aby tak odstraněn byl zákon, jenž přímo nařizuje periodickou státní krisi, a jenž stejně zápletkami poškozuje stav obou polovicí říše. (*Die Zeit*, 28. 9.) — Odpovědí na tyto vývody byl anon. čl. o právní povaze společných orgánův. Není prý nějaké rakousko-uherské říšské ústavy, ani říš. moci nebo říš. zřízení. Uhry z vlastního podnětu a ve formě uher. zákonův učinily pouze opatření o způsobu, jakým je projednávati společné záležitosti. Společná min. rada, jako samostatný orgán, vůbec neexistuje, jsou tu pouze společné úrady, domlouvání se, která postrádají všeho institutivního rázu. Delegace jsou nenahraditelny a po jejich odstranění bylo by třeba, buď dva ministry učiniti odpovědnými před dvěma parlamenty, nebo pro každou společnou záležitost jmenovati dva ministry zvláště. Vady v textu v čl. XII. vyrovn. zákona uher. vysvětlují se jeho původem; vznikl totiž

z exposé, jež na konci r. 1866 přednášel císaři Jul. Andrássy; původní exposé bylo pak opatřeno §§-y a návrh zákona byl hotov. Proto jsou tam obsaženy rozumující výklady, ba i v slovném znění věty uher. sněmovní adressy z r. 1861. (*P. Lloyd* 1. říj.) — O personalní unii a o realní unii rak.-uh. se stanoviska uher. stát. práva pojednává taktéž *Horváth.* (*Z. f. ung. ö. u. P. R.*) — *Komorzynski:* D. Berechtigungen z. Führung der Bezeichnung k. k. privilegirt und d. kais. Adlers. (*Jur. Bl.*) — *Langrodův* čl. o otázce, lze-li zabaviti diety poslanecké a náhrady cestovného, poslancům příslušejícího. (*Ger.-Halle.*) — Práva budžetního týká se čl. *Piloty-ův:* Prüfungsr. od. Zustimmungsrecht? (*Bl. f. adm. Pr.*) — *Hussarek* vykládá obšírně, dogmaticky i historicky, čl. 9. rak. zák. mezikonfessijních (*Gr. Z*). — *O rak. právu jazykovém* jedná *Tobolka*, podávaje referát o stejnojmenné knize *Fischelově* (*N. Doba*). — Čl. *Glücklichův*: K historii našeho politic. programmu, probírá otázku politického rozdělení Rakouska na říš. sněmu ve Vídni a Kroměříži 1848—9, zabývá se jednáním sněmovním a postavením zástupců jednotlivých zemí (*N. Doba*). — *Schäffle* referuje o knize *Springrově* (Boj rak. národ. o stát) v delším čl. příznivě a v konečné úvaze o národnostním smíru v Rak. přimlouvá se za zavedení národnostních svazků personalních, aspoň pro obor školství, především školství národního (*Z. f. d. ges. Stsw.*).

O právu budžetním v době obstrukční pojednal *Spiegel.* Parlament tak praví, zasahuje do vnitřního správního ústrojí státu nejhlouběji v záležit. finančních. Fin. opatření předpokládají spolupůsobení a souhlas říš. rady, kterýž pravidelně dochází výrazu ve formal. zákonu; jsou však na tomto poli též oprávnění parlamentu, jejichž výkon nevede k zákonům formal.: tak udělování absolutoria a správní činnost při správě stát. dluhův.[1]) Ř. rada dosazuje k výkonu tohoto svého práva formalní parl. úřad, komissi, která ve skutečnosti nejen dohlíží na správu stát., nýbrž přímo na ní béře podílu. Čím větší jsou práva parl. v oboru fin., tím více trpí oprávnění jeho v době obstrukční. Když již od 1897 nedocházelo k řád. vyřízení rozpočtu, mohla sice vláda použíti svého ústav. práva, oktroyovati rozpočet § 14., neučinila toho však, majíc po ruce jiný obvyklý prostředek: po celou řadu let bylo pravidelným zjevem, že se účetní závěrky rozpočtové zpozďovaly o čtvrt i půl roku, i musilo se pak po tuto dobu vládnouti bez rozpočtu. Prostředku, kterého se užívalo při zpozďování rozpočtu, užito bylo nyní též na případ, že by se pro obstrukci bylo musilo vládnouti bez něho; bylo vyhlášeno zákonem rozpočtové provisorium, kterým se vládě uděluje zmocnění, aby daně

[1]) Několikráte již bylo ukázáno na to, že, kdežto stanovení rozpočtu děje se fin. zákonem, udělení absolutoria vládě stává se pouhým usnesením parlamentu, ačkoli o obou funkcích jedná se v témž odst. c) § 11. z. z. o zast. ř. Nelze ovšem pro tuto praxi konstruovati závazný nějaký »konvencionalism« ústavní, jak pro obor angl. jedn. řádu parl. učinil *Dicey* (Law of const., p. 361. sq.), ježto ustanovení kodifikované ústavy nemůže býti změněno ani faktickým nezachováváním praxe, ani jedn. řádem ř. rady. Záleží pak na tom, kdo je oprávněn rozhodovati o výkladu zákona. O celém komplexu otázek, týkajících se rozdílu mezi zákony form. a material. cf. *Pražákovu* studii Gesetz u. Budget, v II. roč. A. f. ö. R. 1887.

a dávky veř. vybírala dále v provisorní, určené době. Toto ustanovení není s ústavou zcela v souhlasu, protože ř. radě přísluší *roční* povolování daní, jež se mají vybírati, a povolení na více měs. ústava nezná; ovšem formalní povolení daní, které s podrobnostmi číselnými stát. rozpočtu není přímo v spojitosti, může beze všeho pro celý *rok* uděleno býti; tu jako při povolování rekrutů vláda má pouze závazek, *každoročně* si tyto dva konsensy opatřiti a to jednou v roce; je-li nucena tak činiti vícekráte, je to mimoústavní omezování vlády. Provisor. zák. zmocňuje též uhražovati výdaje během periody se naskytující dle potřeb položek, které se mají účtovati pro příští fin. zák.; ústava však nezná něj. víceměsíční budžetování, vládě uděluje se jen direktiva, žádný pevný podklad. Praví-li se »dle potřeby«, přenechává se uvážení toho, co je potřebno, úsudku jiného než parlamentu, t. správy, kdežto účelem parl. práva povolovacího je právě vyloučiti toto uvažování pouze správní a podrobiti rozp. uvážení sboru zákonod., jinak se jeho právo stává formalitou. Výdaje mají se dále díti na účet kreditů (položek, ve které je rozp. rozdělen a které se vyjadřují účelem užití a obnosem naň připadlým), které určí fin. zák. příští; to znamená, že výdaje se do kreditů mají započísti a tu při odhlasování fin. zák. není celá původní summa již k disposici. Ostatně vláda nemůže věděti, jaké položky bude mít příští fin. zák.; vydáváním tímto praejudikuje se příštímu rozp. zákonu. Čím menší zpozdění, tím lehčeji vpočtení výdajů do kreditů se dá provésti. Do 1897 vyhlašováno rozp. provisorium zákonem, od tohoto roku děje se § 14., tedy nařízením s provisorní zákonnou mocí, čímž se provisornost potencuje. Odhlasování fin. zák. po uplynutí fin. roku je pouhou formalitou, zbraňování rozpočtu mělo však za následek, že vláda po $3^1/_2$ roku nemohla se státními nemovitostmi disponovati. Mimo to kontrola stát. hospodářství se znemožňuje; za účelem kontrolním bylo vždy třeba na konci roku ad hoc sestaviti a cís. nař. vyhlásiti zákon účetní, t. j. seznam příjmův a vydání jako základ pro zkoumání. Kontrola obmezena tím na pouhé zkoušení výdajů již učiněných, nemohouc revidovati, zda rozpočtené vydání se přibližně srovnává s faktickým. Pro tyto škody je si přáti brzkého vyváznutí parlamentu z obstrukčního období, a v tomto přání zajisté souhlasí s pis. každý, kdo v politice vidí vytrvalou práci za dosažitelnými cíly. *řk.*

(Dokončení.)

Politické hospodářství.

Z obchodní politiky. Ref. *Jar. E. Salaba.*

Beiträge zur neuesten Handelspolitik Deutschlands. (Dokončení; viz str. 182—191.)

W. A. S. Hewins M. A., prof. národ hosp. a stat. při King's College a ředitel London School of Economics při universitě londýnské (přel. Dr. L. Katzenstein): *Der Imperialismus und seine voraussichtliche Wirkung auf die Handelspolitik des Vereinigten Königreichs* (str. 103—119). Stať tato jest místy dosti mlhavá, což zavinčno ovšem nemálo přílišnou stručností. Autor ukazuje,